

hoztak létre. Gondolok azokra a névtelen egyháztagokra, akik ma is fennálló templomainkat felépítették s vallásos buzgóságtól vezéreltetve azokat vasárnapról vasárnapra imádságos lélekkel látogatták.

Legyen a pünkösdi megemlékezésünk segítségül az első tanítványi buzgóság, s az akkor megnyilvánult lelki hatás felújításában, hogy teljes szívvel és lélekkel álljunk mindannyian a tiszta jézusi szellem szolgálatába; hogy egyházi vezetők és egyszerű egyháztagok, mindannyian segítsük egyházunkat nemes hivatása teljesítésében: a békés, boldog emberi jövő munkálásában, Istenországga építésében és megvalósításában. Amen.

SZÁSZ FERENC

ATYÁITOK? HOL VANNAK ŐK?

Zak 1, 1—6

Bárhonnan is ragyogjon felénk, szeretjük a világosságot. A Nap sugara, a Hold fénye, esti magányunk órájában olvasólámpánk szelíd fényköre egyaránt meghitt barátunk. Ugyanígy vonz a szellemi, lelki világosság is: az igazság tiszta ragyogása, a szeretet éltető melege.

Néha azonban a világosság, a fény, legyen az fizikai vagy szellemi, meghaladja az emberi tűrőképesség határát, elviselhetetlenné válik. Bolygónk légkörének védőpajzsa nélkül a kozmikus sugárzás pillanatok alatt elpusztítaná a földi életet; a sivatagi homok perzselő hőségében elképzelhetetlen a növényi vagy állati élet magasabbrendű formája. „A látni vágyó” — figyelmeztet Vörösmarty —, napba nem tekint“, de fáradt szemünk gyakran még olvasólámpánk szelíd fényétől is könnyezik. A szellemi világosság, a lélek, az eszmék ragyogása is elviselhetetlen, ha hirtelen és leplezetlenül tárul fel előttünk. Ezért vakul el, hull össze, mintha villám sújtotta volna, megtérésének damaszkuszi útján a keresztényüldöző Saul, a későbbi Pál apostol. Örök igazság: Isten léte úgy világol, „mint az égő nap, de szemünk bele nem tekinthet.“ (Berzsenyi); nem tudjuk elviselni, emberi erőnket meghaladja Isten színről-szinre való látását.

A világosságról mégsem mondunk, mondhatunk le, s ehhez hadd tegyem még hozzá, hogy számunkra a valláserkölcsei élet legfőbb szellemi-lelki fényforrása a Biblia. E hosszas bevezető csak arra szolgált, hogy érzékeltetni tudjam, mekkora kincs a mi számunkra Szentkönyvünk. Benne Isten világossága ragyog s nem szabad lemondanunk e világosságról azért, mert néha a szemünkbe vakít, elviselhetetlennek tűnik, kellemetlen igazságokra vet fényt. Az isteni bölcsesség máskülönbben is beárnyékolta, emberivé szelídítette a maga világosságát; olyan lámpást adott kezünkbe az Úr, amely esendő, gyarló, fejlődő emberiségünket is károsodás nélkül igazítja el a lelki útvesztők sötétségében.

Ilyen szándékkal idézem ez istentiszteleten Zakariás prófétát, gyűjtöm meg prófétai lámpását, hogy az önmagunkkal való szembenézés és számvetés óráján segítő útmutatáshoz jussunk. Ne riadjatok meg, ha első hallásra sértőnek tűnik a prófétai szó, elvakít, porba sújt az az éles, kegyetlen fény, amely a prófétai őszinte szókimondás legfőbb sajátossága.

Zakariás kényelmetlen kérdéseket szegez hallgatóinak, felkavar, nyugtalanít, önhitt magabiztonságunkat megingatja. Isten szólaltatja meg, úgy kérdez: „Atyáitok? Hol vannak ők? És a próféták örökké élnek-é? De az én beszédeim és végzéseim, amelyeket szolgálaim, a próféták által hirdettem: nem beteljesedtek-é a ti atyáitokon?” Egy percig sem lehet kétséges, hogy mi a próféta szándéka és szavainak értelme. Zakariás arra akarja készíteni hallgatóját, hogy felülvizsgálja a múlt eseményeit, ne halogassa tovább azt a valláserkölcsi, történelmi számvetést, mellyel a vallásos ember Istennek tartozik, és amelyet kényelmetlensége miatt a legtöbbször mégis elhanyagol. Dáriusz uralkodásának második esztendejében Zakariás kérdései kímélet nélkül szembe-sítik az Ószövetség népét azzal a veszteséggel és pusztulással, melyet az elmúlt idők történelmi viharában az elszenvedett. Mint annyszor történelme folyamán, Isten népe ismét eltért az Úr törvényétől s mert kiválasztott volt, engedetlenségéért kétszeres szenvedéssel fizetett. Az atyák nemzedéke — jól érzékelteti a prófétai kérdés —, dicstelen módon veszett el s a fiakra csak büntudatot hagyott, a megszépítő emlékezés vigasztalásától is megfosztotta őket. De nemcsak a vétkesek, az engedetlenek veszték el: ugyanerre a sorsra jutottak az igazak, a helyüket megállók, Isten akaratának hirdetői, a próféták is. Bár érdemük kétségbevonhatatlan és a megemlékező szóban ott is érezzük a tisztelendő meghajlást emlékük előtt, Zakariás szenvtelenül állapítja meg: a próféták is halandóak, nem élnek örökké.

A visszatekintő, mérlegelő Zakariás azonban, mint ahogy meg sem próbálkozik a valóság elkendőzésével, a bűnösök és vétkeik megbélyegzésével sem foglalkozik. A tények embere: a büntetés megérdemelt volt, jogos és igazságos. Isten, az Úr érvényt szerzett törvényének: végzése és rendelkezései beteljesedtek, s most már semmi értelme sem volna a sírásnak, jajgatásnak, a vádaskodásnak vagy könyörgésnek. Ezt megtették az elődök akkor, amikor még segíthetett volna a jövendölés de nem hallgattak rájuk. Ő nem tesz egyebet, nem is tehet, mint azt, hogy levonja az események belső törvényszerűségeinek tanulságát, megmagyarázza azokat s tárgyilagosan, mintegy külső szemlélőként hallgatói elé tárja azt, ami történt. Próféta lelke azonban nem tagadja meg önmagát. Zakariás nem öncélúan szaggatta fel a múlt még be sem heggedt sebeit; a jövőre néző, utat mutató bizonyágtevésében a remény, az életvállalás próféciaját fogalmazza meg. A vakító igazság fényét azért ragyogtatta fel kérdéseivel, bevilágítva az időt, a történelmet, az események összefüggéseit, Isten törvényét, hogy hallgatóinak utat mutasson. Kérdéseit csendes, nyugalmat árasztó kijelentő mondatokkal zárja le. Isten, nevében beszél továbbra is, de most már nemcsak az ember idézi Istent, Isten is ugyanezt teszi: az elpusztult nép maradékát idézi: „És megtértek és azt mondták: A mint elhatározta vala a Seregeknek ura, hogy a mi utaink és cselekedeteink szerint bánik velünk: úgy bánt velünk.“ Maga e belátás is megbékélést sugall, Isten megbo-

csátását érzékelteti, hogy ismét számba veszi, oltalmába fogadja a megtérteket, a maradékot, a bölcs belátásra jutókat. Ami történt, azt Isten cselekedte, de akarata nem végzetszerű, büntetése nem végleges: mint annyiszor, megbocsátó irgalmával újra pártfogásába vette népét, a megérdemelt büntetés után a jóvátétel lehetőségével ajándékozza meg. A zakariási prófécia a feloldódásé, a megbékélésé: Isten és ember, Isten és közösség egymásratalálása új utat nyit a jövő felé.

Zakariás prófétai mérlegelésének alapeszméje világos és félreérthetetlen. A lét, a történelem és az erkölcsi élet forrása és alapja mindenkor Isten volt és marad. Az emberi létezés minden vonatkozásában Istennek volt és van alárendelve. Ez az alárendelés azonban nem élettelen és szolgálai. Isten nem kényszerít senkit semmire: Isten a szabadon vállalt hűséget igényli. Életében és halálában az ember az, aki választ, dönt: Isten mellett vagy ellen. Bármelyik utat is választja, az üdvösségre vagy a halálra vezetőt, az ember felelőssége soha, egy pillanatra sem szűnik meg: a maga kezében hordozza sorsát. Az az ember és az a nemzedék, mely az élő Isten akaratáról elfeledkezik vagy azt megtagadja, tévelygéséből csak Isten büntetése által, bűnhődése árán térhet meg, juthat világosságra. Isten a büntetéssel nevel s ha világossága néha elvakít, porba sújt, ugyanakkor meg is tisztít és utat mutat.

Önmagunkat kell megkérdeznünk: mi az, ami Zakariás üzenetéből ránk is érvényes, nekünk is szól? Zakariás kérdéseit, tanítását önmagunk életének számbavételével, önvizsgálatunkkal kell megválaszolnunk, elfogadnunk vagy visszautasítanunk. Hangozzon fel hát még egyszer Zakariás próféciaja: „Atyáitok? Hol vannak ők? És a próféták örökké élnek-e? De az én beszédeim és végzéseim, a melyeket szolgálaim, a próféták által hirdettem: nem beteljesedtek-é a ti atyáitokon? És megtértek és azt mondták: A mint elhatározta vala a Seregeknek Ura, hogy a mi utaink és cselekedeteink szerint bánik velünk: úgy bánt velünk.“

Zakariás kérdésére-kijelentésére két felelet adható, egy tagadó és egy állító, igenlő.

A nemleges válasz szerint atyáink „hollétéről“ nincs tudomásunk. Meghaltak, szétzilálta őket a történelem szele. Isten prófétái sincsenek közöttünk, ők sem élnek örökké: Isten küldi őket és ő némitja el ajkukat, ha küldetésük véget ért. A múlt visszafordíthatatlan és megmásíthatatlan, életünk nem más, mint Isten rendeléseinek és végzéseinek beteljesedése a múlt időben.

A másik válaszlehetőség az „igen“ felelete. Az is az igazsághoz tartozik, hogy atyáink, elődeink, bár meghaltak, továbbra is itt élnek közöttünk, bennünk. A próféták élete és küldetése véges ugyan, de szavuk időtlen s Isten mindig és mindenütt rendel prófétákat, hogy az ő törvénye, akarata soha el ne homályosuljon a kétségeskedő emberi szívekben. Atyáink a próféták irányításával, útmutatásával alapozták meg életünket anyagiakban és szellemiekben egyaránt. Valláserkölcsi és egyházi életünk a múlt örökségének jegyében zajlik. Azokat az imádságokat mondjuk, azokat a zsoltárokat énekeljük, amelyek az ő lelkükben születtek, azokba a templomokba hallgatjuk Isten szavának tolmácsolását, amelyeket ők építettek. A hagyományok, amelyeket atyáink teremtettek, sok mindenben meghatározzák, szabályozzák hitünket, életfelfogásunkat, cselekedeteinket, életünket. Atyáink utai bennünk vezetnek tovább, vagy érnek véget, cselekedeteik számunkra teremnek édes

vagy keserű gyümölcsöt. A magunkénak valljuk mindazt, amit ők alkotak és teremtettek, hagyatékuk jogos és elidegeníthetetlen örökségünk. A múlt nem zárult le, nem fejeződött be, nem végleges és megmásíthatatlan események sorozata: élő valóság, nap mint nap átértékelődik és átrendeződik bennünk, aszerint, hogy hogyan vállaljuk és képviseljük. Az élő múlt bennünk és általunk keresi a jövővel való találkozást.

Mindkét felelet igaz: egy-egy vetületét hordozzák a teljes igazságnak, csak együtt alkothatnak egészet. A „nem“ felelete a valóság tényeihez tapad. Illúziótlan, rideg, kijózanító szembenézés a tényekkel, hamis tudattartalmakkal, mindennemű önhitegetéssel és önmegnyugtatóssággal. A tárgyilagosság fénye, amelynek azért kell kigyulnia a romok felett, hogy a pusztulás valóságos képét beleégesse az emberi lélekbe. Elengedhetetlenül szükséges a tárgyilagosság felméréséhez, a teendővel való szembenézéshez. Az élethez azonban, az újrakezdéshez nem elegendő, utat nem jelez. Az újjászületéshez ki kell mondani az „igen“-t is. Számba kell vennünk a lehetőségeket, az eszményeket is: nem elegendő csak az tudni, ami van, azt is kell „látni“, ami lehet. Az „igen“ a remény, a hit válasza, amely éltető fényt és meleget sugároz, utat mutat és erőt ad a rajta való elinduláshoz. Másként igaz, mint a tények, de ugyanolyan valóságos. A „nem“ az Istennel való szembesülés, az „igen“ a feléje való elindulás, meghajlás a szellem teremtő, oltalmazó, életet hordozó hatalma előtt.

Vállalható egyszerre, egyidőben a „nem“ és az „igen“? Vállalható-e együtt a valóság és az eszmény, a múlt és a jövő? Nem egy újabb önbecsapást készít-e elő bennünk a kettő összebékítési kísérlete?

Előfordulhat, de az unitárius értelem és hitfelfogás világosságával vallom, hogy más lehetőség a hívő ember számára nem adatott. Atyáinkat, a prófétákat Isten küldte, adta az életnek és nekünk. Tőle jöttek és az ő akaratát próbálták megvalósítani az alkalmas vagy alkalmatlan időben, úgy, ahogy lehetett és úgy, ahogy erejük engedte. Isten nélkül nem volna közünk hozzájuk, éppúgy, ahogy Istenben eltéphetetlen közösség köt a múlthoz, a közös emberi rendeltetés vállalásában és megélésében. Abban a lelki, szellemi közegben, mely minket Isten által atyáinkkal összeköt, nem az idő uralkodik, nem a történelmi esetlegesség, hanem a lélek örökkévalósága és az isteni törvény. Elődeinkkel és utódainkkal együtt építjük mindenkor itt a földi létben Istenországát.

Tanulnunk kell atyáink vétkeiből és erényeiből egyaránt. Addig kell mind mélyebbre ásunk önmagunkban, míg a történelem, a múlt az isteni világosság fényével, törvényének igazságával elevenedik meg bennünk. Ami atyáink életében Istennek tetsző, jó volt, azt tovább kell vinni, ahhoz mindenáron ragaszkodni kell, a rosszal, a vétkekkel könytelenül le kell számolnunk. Még akkor is, ha néha úgy érezzük, önmagunk szívéből kell kimetszenünk egy darabkát. Örökségünket fel kell becsülnünk, át kell értékelnünk és szervesen be kell építenünk a jövőbe. A múlt, a hagyomány érték: de sem szolgálai továbbvinni, sem másolni nem szabad. Atyáinkkal csak úgy maradhatunk közösségben, ha magunk is megtérünk, életünket, útjainkat és cselekedeteinket a jelen igénye szerint Isten örökkévaló akaratához igazítjuk. A munkát, amit el kell végeznünk, a jelen osztotta ki ránk, az idő, a munkára a parancsot és hozzá az erőt, Isten, az örökkévaló mondta ki és adja.

Atyáinkhoz hasonlóan nekünk is szolgálnunk kell: a mai embert, a mai világot, a társadalmat, az országot, ahol élünk. Szolgálatunkat sajátos unitárius örökségünk és szellemiségünk jegyében kell vállalnunk és véghezvinnünk, vállalva a jézusi élet nehéz követelményét és belső fegyelmét, amely sohasem volt könnyű, de mindig gyönyörűsége volt és marad. Önmagunknak és a világnak be kell bizonyítanunk — s ennek egyetlen útja a szolgálat —, hogy a jézusi életeszmeny, amelyet vallunk, ma is értékes és egyházunk, amelyet annyira szeretünk, élő intézmény, nem a múlt kövülete, alkalmas szolgálatának betöltésére. Atyáinkat élőknek érezzük: Jézus, az apostolok, Dávid Ferenc, Szentábrahámi Lombard Mihály, Körmöczi János, Kriza János és Balázs Ferenc sok-sok társukkal együtt itt élnek bennünk s nagyon szeretnénk, hogy mindig méltóak maradjunk egyházmentő-építő püspökeink, tudós nevelőink, templomépítő és imádkozó unitárius őseink emlékéhez, életéhez.

Az idő gyorsan suhan. Fények gyúlnak ki és hunynak el a csillagos égen és az emberi szívben, Isten világosságából táplálkozó, Istent kereső fények. Néha elvakítanak, néha megsimogatnak, de mindenkor utat mutatnak.

Adjon a jó Isten mindnyájunknak hitet és reménységet, bölcsességet és bátorságot, hogy világosságban éljünk és a világosság fiainak nevezessünk mindenkor! Adjon a jó Isten testvéri szívét minden gyermekének, hogy békességben élhessünk itt a földön! „...adjon az Isten / fényeket, / temetők helyett / életet“ és áldja meg temetőikben nyugvó, bennünk élő atyáinkat, áldja meg mindnyájunk életét! Ámen.

Prédikáció vázlatok

SZABÓ DEZSŐ

MI LESZ A JUTALMUNK?

Mt 19,27

Hat hét múlva a harangszó húsvét ünnepét jelzi. Hat héten át készülünk testileg, lelkileg az áldott ünnepre, melynek központjában egyetlen ember áll: Jézus, akinek élete, tanítása új irányt szabott a vallás világában. Jelentőségét, nagyságát kellőképpen felmérni csak megközelítőleg tudjuk.

A keresztény hit központjában Jézus található. Ezen a húsvétra előkészítő vasárnapon kötelességünk felmérni, áttekinteni életútját, amely a golgotai kereszttig tartott. Jézus a halászoknak, a vámszedőknek ennyit mond: kövess engem. Ők pedig elhagyják hálóikat, az asztalt és követik őt. Az őt hallható sokaságnak pedig ezt mondja: aki én utánam akar jöni, vegye fel a kereszttjét és úgy kövessen engem. Kö-